

Dorota Mętrak

Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach

E-MAIL: dorment@interia.pl ORCID: 0000-0002-2257-4131

Osobiste doświadczenia edukacyjne jako czynnik kształtujący motywację i rozwój zawodowy studentów pedagogiki wczesnoszkolnej

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest analiza znaczenia osobistych doświadczeń edukacyjnych w kształtowaniu motywacji do podjęcia studiów pedagogicznych oraz ich wpływu na rozwój zawodowy studentek kierunku edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna. Badanie przeprowadzono wśród 49 studentek ostatniego roku niestacjonarnych studiów pedagogicznych, wykorzystując kwestionariusz ankiety z pytaniami zamkniętymi i otwartymi. Wyniki wskazują, że istotnymi przesłankami studiów pedagogicznych są pasja do pracy z dziećmi, chęć zaangażowania w działalność edukacyjną oraz perspektywa stabilnego zatrudnienia. Istotną rolę w kształtowaniu motywacji i zaangażowania zawodowego odgrywają pozytywne doświadczenia edukacyjne, takie jak inspirujące relacje z nauczycielami czy doświadczenia wyniesione z praktyk zawodowych. Jednocześnie zidentyfikowano czynniki o charakterze barier, wśród których wymienia się m.in. ryzyko wypalenia zawodowego, niski prestiż profesji oraz niewystarczające wynagrodzenie – mogące prowadzić do rezygnacji z kariery nauczycielskiej. Artykuł podkreśla potrzebę uwzględnienia mechanizmów decyzyjnych w programach kształcenia nauczycieli, jak również wdrażania reform systemowych wspierających ich rozwój zawodowy.

Wyniki badań dostarczają cennych informacji pomocnych w projektowaniu działań ukierunkowanych na podnoszenie prestiżu zawodu nauczyciela.

SŁOWA KLUCZOWE: motywacja, doświadczenia edukacyjne, rozwój zawodowy, pedagogika wczesnoszkolna, edukacja nauczycieli

Wprowadzenie

Osobiste doświadczenia edukacyjne odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu motywacji i rozwoju zawodowego przyszłych nauczycieli, szczególnie w obszarze edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. W kontekście współczesnych przemian społecznych oraz rosnących wyzwań związanych z edukacją najmłodszych pokoleń istotne staje się pogłębione rozumienie mechanizmów decyzyjnych, które wpływają na decyzje o wyborze studiów pedagogicznych. Podjęcie decyzji o studiach w tym obszarze jest procesem

złożonym, uwarunkowanym zarówno czynnikami wewnętrznymi, takimi jak pasja, powołanie czy poczucie misji, jak i zewnętrznymi, w tym perspektywą zatrudnienia, oczekiwaniami społecznymi oraz wpływem otoczenia.

Studentki kierunków pedagogicznych, szczególnie edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej, stanowią interesującą grupę badawczą ze względu na tradycyjnie sfeminizowany charakter zawodu nauczyciela oraz istotną rolę, jaką odgrywają w kształtowaniu fundamentów edukacyjnych najmłodszych dzieci. Zrozumienie motywacji i intencji tej grupy pozwala nie tylko na udoskonalenie programów kształcenia nauczycieli, ale także na identyfikację barier wpływających na ich zaangażowanie zawodowe i decyzje o kontynuacji kariery nauczycielskiej.

Celem niniejszego badania jest analiza wpływu osobistych doświadczeń edukacyjnych na motywację do podjęcia studiów pedagogicznych oraz ich znaczenia dla rozwoju zawodowego studentek kierunków nauczycielskich. Badanie koncentruje się na identyfikacji kluczowych czynników decyzyjnych oraz barier, które mogą wpływać na wybory zawodowe przyszłych nauczycieli. Uzyskane wyniki mają istotne znaczenie dla szerszego kontekstu edukacyjnego, ponieważ dostarczają wiedzy przydatnej w projektowaniu skuteczniejszych programów wsparcia dla studentów oraz reform systemowych w edukacji.

W ramach badania postawiono następujące pytania badawcze:

1. Jakie osobiste doświadczenia edukacyjne najbardziej wpływają na decyzję o podjęciu studiów pedagogicznych?
2. W jaki sposób te doświadczenia kształtują motywację i oczekiwania wobec przyszłej kariery zawodowej?
3. Jakie są implikacje tych doświadczeń dla rozwoju zawodowego studentek pedagogiki?

Odpowiedzi na te pytania umożliwią głębsze zrozumienie różnic między pozytywnymi a negatywnymi doświadczeniami edukacyjnymi oraz ich wpływ na trajektorie rozwoju zawodowego przyszłych nauczycieli. Wyniki badania mogą przyczynić się do doskonalenia programów kształcenia nauczycieli poprzez uwzględnienie specyficznych potrzeb studentek oraz wyzwań związanych z ich przyszłą pracą w dynamicznie zmieniającym się środowisku edukacyjnym.

Przegląd literatury – teorie motywacyjne w kontekście wyboru studiów pedagogicznych

Problematyka determinantów wyboru studiów pedagogicznych oraz ich wpływu na rozwój zawodowy nauczycieli ujawnia wielowymiarowość tego zagadnienia, sytuując je w przedpolu napięć między czynnikami wewnętrznymi a zewnętrznymi. Niniejszy przegląd uwzględnia podstawowe teorie, ustalenia empiryczne oraz aktualne wyzwania systemowe, biorąc pod uwagę zarówno perspektywę międzynarodową, jak i specyfikę polskiego kontekstu edukacyjnego.

Jednym z najbardziej cenionych modeli wyjaśniających decyzje edukacyjne jest teoria oczekiwań i wartości (*Expectancy-Value Theory*), sformułowana przez Jacquelynne Eccles i Allana Wigfielda (Eccles i Wigfield, 2002, s. 109–132; Wigfield, 1994, s. 49–78; Wigfield i Eccles, 2000, s. 68–81). Według tej koncepcji decyzje o wyborze ścieżki edukacyjnej opierają się na dwóch podstawowych przesłankach: oczekiwanym prawdopodobieństwie osiągnięcia sukcesu oraz subiektywnej wartości przypisywanej określonym zadaniom. W przypadku przyszłych pedagogów czynniki te obejmują zarówno aspekty pragmatyczne, związane z przewidywanym sukcesem zawodowym, jak i motywacje altruistyczne, takie jak chęć wspierania rozwoju dzieci i wpływania na ich edukację. Wyniki badań Pawlikowskiej (Pawlikowska, 2023, s. 7) potwierdzają dominującą rolę tych zmiennych w procesie podejmowania decyzji przez studentów kierunków pedagogicznych.

Teoria samostanowienia (*Self-Determination Theory*, SDT), opracowana przez Edwarda L. Deciego i Richarda M. Ryana (Deci i Ryan, 2000, s. 227–268; Ryan i Deci, 2000, s. 68–78; Pawlikowska, 2023, s. 13–14), eksponuje natomiast znaczenie trzech podstawowych potrzeb psychologicznych: autonomii, kompetencji oraz poczucia przynależności społecznej. W świetle tej koncepcji decyzja o podjęciu studiów pedagogicznych może być interpretowana jako sposób realizacji tych potrzeb, zarówno poprzez działania altruistyczne, jak i rozwijanie własnych kompetencji zawodowych oraz poczucia sensu przynależności do wspólnoty edukacyjnej. W kontekście polskim badania Mirosława Szymańskiego (Szymański, 2013, s. 67–82) wskazują na istotną rolę pozytywnych doświadczeń szkolnych w kształtowaniu tego typu motywacji.

Innym ważnym modelem wyjaśniającym motywacje edukacyjne jest teoria atrybucji (*Attribution Theory*) rozwinięta przez Bernarda Weinera (Weiner, 1985, s. 548–573; Pawlikowska, 2023, s. 8–9). Według tej teorii pobudki do podjęcia studiów pedagogicznych mogą wynikać z wewnętrznych pragnień (np. pasji do nauczania, chęci wywierania wpływu na przyszłe pokolenia) lub

zewnętrznych czynników (np. stabilności zatrudnienia, prestiżu społecznego) (Mikołajczyk, 2009).

Kolejnym ważnym podejściem jest teoria kapitału ludzkiego (*Human Capital Theory*), która interpretuje wybór zawodu nauczyciela jako świadomą inwestycję w rozwój osobisty, zawodowy oraz społeczny (Sobczak, 2018, s. 273–283). Decyzja o podjęciu studiów pedagogicznych wynika w tym ujęciu z przekonania o opłacalności zdobycia wykształcenia w kontekście przyszłych korzyści, takich jak stabilność zatrudnienia czy społeczna użyteczność wykonywanego zawodu.

Empiryczne ustalenia dotyczące motywacji studentów pedagogiki

Badania empiryczne potwierdzają złożony charakter motywacji stojących za wyborem studiów pedagogicznych przez studentów. W badaniach P.W. Richardsona i H.M.G. Watt (2006, s. 27–56; 2013, s. 271–273) wyróżniono trzy główne kategorie motywacyjne wpływające na wybór zawodu nauczyciela: motywacje altruistyczne (związane z potrzebą pomagania innym i wpływania na rozwój dzieci), intrapersonalne (dotyczące rozwoju osobistego i realizacji pasji) oraz pragmatyczne (odnoszące się do stabilności zatrudnienia i perspektyw finansowych). W polskim kontekście podobne wzory decyzyjne ujawniają analizy Wandy Dróźki (Dróźka, 1997) oraz Jolanty Szempruch (Szempruch, 2001, 2013), które wskazują na ważną rolę inspirujących relacji z nauczycielami oraz pozytywnych doświadczeń szkolnych. Również badania Henryki Kwiatkowskiej (Kwiatkowska, 2008) zwracają uwagę na współwystępowanie motywacji altruistycznych i pragmatycznych jako istotnych czynników wpływających na decyzję o podjęciu studiów pedagogicznych.

Coraz częściej dostrzegany jest wpływ integracji technologii edukacyjnych na intencje zawodowe zarówno nauczycieli, jak i studentów pedagogiki. Badania Stavrosa A. Nikou i Anastasiosa A. Economidesa (2017) dowodzą, że umiejętne wykorzystanie mediów społecznościowych i narzędzi cyfrowych zwiększa zaangażowanie uczniów oraz satysfakcję z pracy zawodowej nauczycieli, zwiększając jednocześnie ich poczucie autonomii zawodowej.

Podobne wnioski płyną z analiz Wioletty Sołtysiak (2021) oraz Iwony Wojciechowskiej (2023), które wskazują na pozytywny wpływ nowoczesnych technologii na jakość i efektywność pracy pedagogicznej.

Polski system edukacji boryka się ze specyficznymi trudnościami strukturalnymi, które bezpośrednio wpływają na aspiracje zawodowe nauczycieli. Wanda Dróźka (2012) opisuje etapy awansu zawodowego, które pierwotnie miały pełnić funkcję motywującą, lecz obecnie – ze względu na nadmierną biurokratyzację – coraz częściej postrzegane są jako czynnik demotywujący.

Raporty Związku Nauczycielstwa Polskiego (2024) zwracają z kolei uwagę na kryzys kadrowy, niski prestiż zawodu oraz trudną sytuację finansową nauczycieli. Na potrzebę reform systemowych i poprawy warunków pracy wskazuje także Joanna Madalińska-Michalak (2021). Warto wspomnieć również o zmianach w polskich programach nauczania, które mają na celu zmniejszenie przeciążenia uczniów i nauczycieli oraz podniesienie jakości edukacji (Gajderowicz, 2024).

Mimo bogatego dorobku badawczego w obszarze motywacji do podjęcia studiów pedagogicznych i rozwoju zawodowego nauczycieli, nadal zauważalne są istotne luki wymagające pogłębionej analizy. Wciąż brakuje szczegółowych badań porównawczych uwzględniających zróżnicowanie kulturowe i społeczne w motywacjach studentów kierunków pedagogicznych. Zasadne wydaje się również rozszerzenie badań nad długoterminowym wpływem technologii edukacyjnych na procesy kształcenia i rozwój zawodowy nauczycieli. Niezbędne jest także uwzględnienie lokalnych uwarunkowań polskiego systemu edukacji – zwłaszcza narastających nierówności regionalnych oraz deficytu kadry pedagogicznej, który coraz silniej rzutuje na jakość kształcenia.

Przeprowadzona analiza literatury potwierdza złożoność uwarunkowań wpływających na wybór ścieżki zawodowej przez przyszłych nauczycieli, uwzględniając zarówno ich osobiste doświadczenia edukacyjne, jak i szerszy kontekst społeczny oraz technologiczny. Integracja najnowszych ustaleń empirycznych z identyfikacją istotnych luk badawczych pozwala lepiej zrozumieć dynamikę rozwoju zawodowego nauczycieli oraz wyzwań stojących przed współczesnym kształceniem pedagogicznym.

Metodologia badań

Przedmiotem badania były motywacje stojące u podstaw wyboru studiów pedagogicznych oraz znaczenie osobistych doświadczeń edukacyjnych dla rozwoju zawodowego studentek edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. Badanie miało na celu identyfikację czynników, które kształtują decyzje edukacyjne oraz oczekiwania wobec przyszłej kariery nauczycielskiej.

Badanie przeprowadzono wśród 49 studentek ostatniego roku niestacjonarnych studiów pedagogicznych na kierunku edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna w jednej z polskich uczelni. W badaniu uczestniczyły wyłącznie kobiety, co odzwierciedla utrzymującą się feminizację zawodu nauczyciela edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz brak mężczyzn wśród studentów tego kierunku studiów. Wiek uczestniczek mieścił się w przedziale od 25 do 45 lat, co pozwoliło na analizę osobistych celów w zależności od etapu życia i doświadczenia zawodowego. Większość respondentek pochodziła

z małych miast (28,6%) i wsi (65,3%), co wskazuje na specyficzne uwarunkowania społeczno-ekonomiczne oraz ograniczony dostęp do oferty edukacyjnej w tych środowiskach.

Badanie miało charakter pilotażowy, a zastosowana próba badawcza była stosunkowo niewielka, co ogranicza możliwości uogólniania uzyskanych wyników na szerszą populację studentów kierunków pedagogicznych. Dodatkowym ograniczeniem jest brak mężczyzn w grupie respondentek, co uniemożliwia analizę różnic płciowych w zakresie motywacji do podjęcia studiów pedagogicznych. W przyszłych badaniach zasadne będzie zastosowanie bardziej reprezentatywnej próby oraz uwzględnienie zróżnicowanych metod gromadzenia danych, takich jak wywiady pogłębione czy obserwacje, co pozwoli na pełniejsze uchwycenie złożoności analizowanego zjawiska.

Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety online (Google Forms), który składał się z pytań zamkniętych i otwartych. Ankieta obejmowała następujące obszary:

1. Dane demograficzne: wiek, płeć, miejsce zamieszkania.
2. Motywacje do wyboru studiów pedagogicznych: pytania dotyczące przyczyn podjęcia decyzji o wyborze tego kierunku.
3. Osobiste doświadczenia edukacyjne: pytania dotyczące doświadczeń szkolnych i akademickich, które miały wpływ na wybór kariery nauczycielskiej.
4. Czynniki wpływające na kontynuację lub rezygnację z kariery nauczyciela: pytania dotyczące przyszłych planów zawodowych oraz barier związanych z pracą nauczyciela.
5. Ocena doświadczeń akademickich: pytania dotyczące jakości kształcenia, relacji z wykładowcami oraz wsparcia uczelni.

Kwestionariusz został zaprojektowany w sposób umożliwiający pozyskanie zarówno danych ilościowych (np. procentowy udział poszczególnych motywacji), jak i jakościowych (np. wypowiedzi respondentek dotyczące ich doświadczeń i oczekiwań). Badanie zostało przeprowadzone w czerwcu 2024 r. Ankiety były wypełniane online, co zapewniło anonimowość uczestniczek i sprzyjało szczerości udzielanych odpowiedzi. Respondentki zostały wcześniej poinformowane o celu badania, a także o dobrowolnym charakterze uczestnictwa.

Procedura analizy danych

Dane uzyskane z ankiety poddano analizie ilościowej i jakościowej:

1. Analiza ilościowa: odpowiedzi na pytania zamknięte zostały zestawione w formie tabeli, aby określić częstotliwość występowania poszczególnych czynników.
2. Analiza jakościowa: wypowiedzi uczestniczek na pytania otwarte zostały poddane procesowi kodowania. Procedura kodowania obejmowała:
 - identyfikację kluczowych tematów i kategorii (np. „pasja do pracy z dziećmi”, „wpływ inspirujących nauczycieli”);
 - powiązanie kategorii ze sobą w celu określenia relacji między motywacjami a doświadczeniami edukacyjnymi;
 - wyodrębnienie głównych tematów (np. „motywacje altruistyczne” vs. „motywacje pragmatyczne”) oraz ich interpretacja.

Wypowiedzi uczestniczek przedstawiono kursywą, aby podkreślić ich znaczenie w analizie jakościowej.

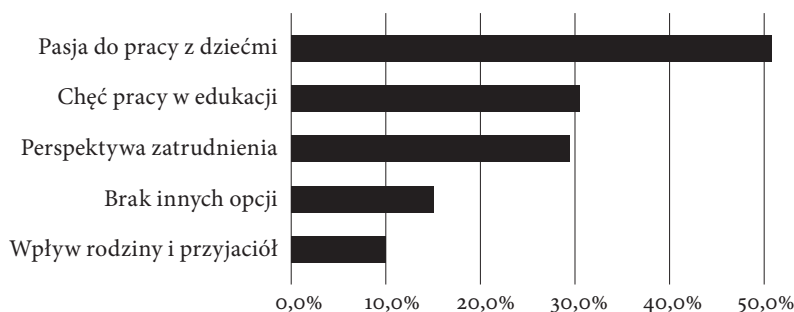
Metodologia badania została opracowana w sposób umożliwiający kompleksową eksplorację mechanizmów decyzyjnych studentek pedagogiki oraz znaczenia ich osobistych doświadczeń edukacyjnych dla rozwoju zawodowego. Zastosowana procedura kodowania odpowiedzi otwartych pozwoliła na wyodrębnienie kluczowych tematów i kategorii analitycznych, które stały się podstawą interpretacji uzyskanych wyników. Mimo pewnych ograniczeń wynikających z pilotażowego charakteru badania, uzyskane dane dostarczają cennych informacji na temat motywacji podejmowania studiów pedagogicznych oraz wyzwań, z jakimi mierzą się przyszłe nauczycielki w kontekście planowania swojej ścieżki zawodowej.

Wyniki badań

Badanie dotyczące uwarunkowań decyzji wyboru studiów pedagogicznych ujawniło różnorodność czynników wpływających na decyzje respondentek. Wyniki zostały przedstawione w formie procentowego udziału poszczególnych motywacji, co sprzyja ich przejrzystej prezentacji i ułatwia interpretację zgromadzonych danych.

Na Wykresie 1 zaprezentowano wizualne przedstawienie głównych motywów do podjęcia studiów pedagogicznych wskazanych przez uczestniczki badania:

- Pasja do pracy z dziećmi: 51% respondentek wskazało tę potrzebę jako najistotniejszą. Jak podkreśliła jedna z uczestniczek: „Pasja do pracy z dziećmi była główną motywacją”;
- Chęć pracy w edukacji: 30,6% respondentek wyraziło zainteresowanie pracą w edukacji jako realizacją swoich aspiracji zawodowych. Jedna z badanych stwierdziła: „Zawsze chciałam pracować w edukacji”;
- Perspektywa zatrudnienia: 28,6% uczestniczek doceniło stabilność zawodową i możliwości zatrudnienia w zawodzie nauczyciela. Wypowiedzi takie jak: „Wiem, że praca nauczyciela jest stabilna i pewna” czy „Wiedziałam, że nauczyciele są zawsze potrzebni, więc jest to pewny zawód”, odzwierciedlają pragmatyczne podejście do wyboru kariery;
- Brak innych opcji: 14,3% respondentek wybrało pedagogikę jako alternatywę, gdy inne kierunki studiów nie były dostępne lub atrakcyjne. Jedna z uczestniczek napisała: „Nie miałam innych konkretnych planów, więc wybrałam pedagogikę jako rozsądną opcję”;
- Wpływ rodziny i przyjaciół: 10,2% respondentek wskazało sugestie bliskich jako decydujący czynnik. Jak zauważyła jedna z badanych: „Moja rodzina zawsze wspierała mnie w wyborze tego kierunku, uważając, że jest to szlachetny zawód”.

Wykres 1. Główne motywacje wyboru studiów pedagogicznych

Źródło: opracowanie własne.

Przytoczone wypowiedzi studentek stanowią wielowarstwowy materiał empiryczny, który pozwala uchwycić złożoność mechanizmów decyzyjnych towarzyszących wyborowi studiów pedagogicznych oraz procesowi formowania się tożsamości zawodowej przyszłych nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej. Narzeczane wypowiedzi, choć pozornie proste i potoczne, odsłaniają ukryte napięcia między motywacją wewnętrzną a zewnętrzną, indywidualnym doświadczeniem a uwarunkowaniami systemowymi, a także między osobistym poczuciem powołania a społecznym postrzeganiem zawodu nauczyciela.

W wypowiedziach respondentek dominuje odniesienie do motywacji wewnętrznej, opartej na przekonaniu o sensie i wartości pracy pedagogicznej. Stwierdzenia w rodzaju: „Zawsze chciałam być nauczycielką” wpisują się w kategorię motywów osobistych, które – jak wskazuje Anna Wiłkomirska (2002, s. 66–69) – obejmują m.in. poczucie powołania, pasję oraz potrzebę samorealizacji. Równocześnie obecne są także elementy motywacji zewnętrznej, jak np. wpływ rodziny, społeczna percepcja zawodu czy pragmatyczne rozpoznanie perspektyw zawodowych. Przykład: „Moja rodzina zawsze wspierała mnie w wyborze tego kierunku, uważając, że jest to szlachetny zawód”, wskazuje na obecność ideowych i strukturalnych motywów zewnętrznych, opisanych w typologii Wiłkomirskiej, w której uznanie społeczne oraz tradycje rodzinne odgrywają istotną rolę.

Znaczącą rolę w kształtowaniu decyzji o wyborze studiów pedagogicznych respondentek odegrały osobiste doświadczenia edukacyjne. W wypowiedziach ankietowanych często pojawiają się odniesienia do pozytywnych relacji z nauczycielami oraz inspirujących zajęć dydaktycznych, które w istotny sposób wpłynęły na zainteresowanie zawodem nauczyciela. Jak zauważyła jedna z uczestniczek: „Miałam wspaniałych nauczycieli w szkole podstawowej, którzy zainspirowali mnie do zostania nauczycielem”.

Analizując wypowiedzi, nie sposób pominąć ich autorefleksyjnego charakteru – wiele studentek dokonuje ponownej oceny swojej ścieżki edukacyjnej w kontekście zdobytych doświadczeń. Przykładem może być stwierdzenie: „Moje zainteresowanie edukacją pojawiło się dopiero na studiach”, które wskazuje na procesualność intencji zawodowych oraz ich podatność na transformację pod wpływem praktyki pedagogicznej. Podobnie refleksyjna jest wypowiedź: „Wolontariat w przedszkolu utwierdził mnie w przekonaniu, że chcę pracować z dziećmi”, potwierdzająca znaczenie doświadczenia jako katalizatora decyzji zawodowych.

Badania empiryczne ujawniają również ambiwalentny charakter wpływu studiów pedagogicznych na motywacje wyboru zawodu nauczyciela. O ile dla części respondentek kontakt z rzeczywistością szkolną okazał się czynnikiem wzmacniającym zaangażowanie („Praktyki studenckie i praca w szkole uświadomiły mi, że wybrałam dobry zawód”), o tyle niemal 40% badanych zadeklarowało osłabienie motywacji. Powody tego spadku lokują się przede wszystkim w sferze społecznej recepcji zawodu nauczyciela – respondenci wskazują na jego niską rangę, brak uznania dla tej profesji w społeczeństwie, a także niewystarczające wsparcie systemowe. Uwagę zwraca tu nie tylko treść wypowiedzi, lecz także ich język – słowa takie jak „niedocenianie” czy „obserwacja, jak nauczyciele są traktowani” odsłaniają zinternalizowaną percepcję mar-

ginalizacji i zawodowego wypalenia, pojawiających się jeszcze przed formalnym wejściem do zawodu.

Również analiza czynników demotyujących dostarcza ważnych spostrzeżeń. Wysoki odsetek respondentek deklaruujących symptomy wypalenia zawodowego (59,2%) oraz wskazujących na niewystarczające wynagrodzenie (51%) jako istotną barierę w kontynuowaniu kariery nauczycielskiej świadczy o rozbieżności między osobistym zaangażowaniem a realiami instytucjonalnymi. Dodatkowo zwracają uwagę sygnały dotyczące niskiego prestiżu zawodu (18,4%) oraz przeciążenia obowiązkami administracyjnymi (10,2%). Czynniki te tworzą zamknięty układ, w którym silna motywacja wewnętrzna nie znajduje odpowiedniego wzmocnienia zewnętrznego, co w dłuższej perspektywie może prowadzić do frustracji, zniechęcenia i rezygnacji z pracy w zawodzie.

Warto jednocześnie zauważyć, że doświadczenia akademickie uczestniczek badania oceniane są jednoznacznie pozytywnie. Wskazywane przez respondentki elementy, takie jak profesjonalizm wykładowców, pozytywne relacje oraz wsparcie ze strony uczelni, pełnią funkcję buforującą wobec napotykanym trudności zewnętrznych. Dobrze skonstruowana relacja edukacyjna w środowisku akademickim może zatem nie tylko wspierać utrzymanie orientacji na cel, lecz także tworzyć przestrzeń do jej odbudowy w momentach kryzysu.

Podsumowując, zgromadzony materiał empiryczny ukazuje wielowymiarowość procesu kształtowania się motywacji nauczycielskiej – procesu ściśle osadzonego w doświadczeniu, a zarazem nieustannie konfrontowanego z rzeczywistością społeczno-instytucjonalną. Wypowiedzi badanych studentek nie są wyłącznie odzwierciedleniem ich osobistych przekonań, ale stanowią także nośnik wiedzy o kondycji współczesnego nauczycielstwa – jego aspiracjach, obawach, możliwościach i ograniczeniach. W perspektywie pedagogiczno-krytycznej analiza ta uwydatnia konieczność tworzenia takich środowisk edukacyjnych, które nie tylko kształcą, lecz także wspierają poczucie sensu i wartości podejmowanej drogi zawodowej.

Dyskusja

Wyniki badania są zgodne z teoriami motywacyjnymi omówionymi w przeglądzie literatury:

1. Teoria oczekiwań i wartości potwierdza znaczenie pasji i wartości przypisywanych pracy nauczyciela jako kluczowych czynników decyzyjnych.
2. Teoria samostanowienia znajduje odzwierciedlenie w wewnętrznych przesłankach wyboru respondentek, takich jak potrzeba autonomii i kompetencji.

3. Pragmatyczne dążenia związane z perspektywą zatrudnienia wpisują się w założenia teorii kapitału ludzkiego.

Porównując uzyskane wyniki z innymi badaniami (np. Watt i Richardson, 2006; Kyriacou i Coulthard, 2000), można dostrzec podobieństwa w dominacji motywacji altruistycznych oraz pragmatycznych. W polskim kontekście szczególnie istotne okazują się natomiast bariery systemowe, takie jak niski prestiż zawodu nauczyciela oraz nadmierne obciążenie obowiązkami administracyjnymi, które wyraźnie wpływają na spadek zaangażowania zawodowego.

Na podstawie przeprowadzonych badań można zatem sformułować odpowiedzi na wcześniej postawione pytania badawcze.

1. *Jakie osobiste doświadczenia edukacyjne najbardziej wpływają na decyzję o podjęciu studiów pedagogicznych?*

Badanie wykazało, że istotne składniki osobistych doświadczeń edukacyjnych obejmują:

- Pozytywne relacje z nauczycielami: respondentki często wskazywały inspirujących nauczycieli jako ważny czynnik wpływający na ich decyzję o wyborze zawodu pedagoga. Wypowiedzi takie jak: „Miałam wspaniałych nauczycieli w szkole podstawowej, którzy zainspirowali mnie do zostania nauczycielem” potwierdzają znaczenie zawodowych wzorców osobowych (Sosnowska-Bielicz, 2021, s. 68–80);
- Praktyki zawodowe i wolontariat: udział w praktykach szkolnych oraz wolontariacie w przedszkolach był istotnym doświadczeniem wzmacniającym aspiracje do pracy z dziećmi;
- Wsparcie rodziny: zachęta ze strony bliskich oraz pozytywne opinie o zawodzie nauczyciela miały znaczący wpływ na decyzje dotyczące wyboru ścieżki zawodowej.

2. *W jaki sposób te doświadczenia kształtują motywacje i oczekiwania wobec przyszłej kariery?*

Osobiste doświadczenia edukacyjne kształtowały intencje i oczekiwania respondentek poprzez:

- Wzmacnianie motywacji altruistycznej: pozytywne relacje z nauczycielami oraz praktyki zawodowe rozwijały u respondentek chęć pomagania innym i wspierania rozwoju dzieci;
- Zwiększanie poczucia pewności: praktyczne doświadczenia utwierdzały respondentki w słuszności wyboru zawodu nauczyciela, wzmacniając ich wewnętrzne motywacje;

- Rozwijanie postaw zawodowych: doświadczenie wsparcia i pozytywnych relacji w trakcie własnej edukacji rodziło potrzebę zaangażowania w tworzenie bardziej wspierającego i empatycznego środowiska edukacyjnego, co wpływało na kształtowanie oczekiwań wobec przyszłej kariery.
- 3. *Jakie są implikacje tych doświadczeń dla rozwoju zawodowego studentów?*
Wyniki badania wskazują na następujące implikacje dla rozwoju zawodowego:
 - Wysoka motywacja wewnętrzna: pozytywne doświadczenia edukacyjne sprzyjają zaangażowaniu w pracę oraz ciągłemu doskonaleniu zawodowemu;
 - Odporność na wypalenie zawodowe: pasja do zawodu pomaga studentkom radzić sobie ze stresem i trudnościami związanymi z pracą nauczyciela;
 - Otwartość na innowacje: zmotywowani studenci częściej podejmują inicjatywy edukacyjne oraz angażują się w działania na rzecz reform systemowych.

Przeprowadzone badanie dostarczyło odpowiedzi na wszystkie postawione pytania badawcze, ukazując znaczenie osobistych doświadczeń edukacyjnych w procesie podejmowania decyzji o wyborze kierunku studiów oraz w kształtowaniu ścieżki zawodowej studentek pedagogiki. Wyniki wyraźnie wskazują na potrzebę uwzględnienia tych czynników w programach kształcenia nauczycieli, jak i w systemowych działaniach wspierających rozwój zawodu przyszłych pedagogów, zarówno na etapie studiów, jak i w późniejszej praktyce zawodowej.

Rekomendacje

Na podstawie wyników można zatem sformułować zasadnicze rekomendacje:

1. **Istnieje potrzeba uwzględnienia mechanizmów motywacyjnych w programach kształcenia nauczycieli:** programy powinny wspierać rozwój osobisty i zawodowy studentów pedagogiki, uwzględniając różnorodność motywacji oraz specyfikę pracy nauczyciela;
2. **Konieczne są reformy systemowe w edukacji:** poprawa warunków pracy, podniesienie prestiżu zawodu oraz odpowiednie wynagrodzenie mogą przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności kariery nauczycielskiej i zmniejszenia ryzyka wypalenia zawodowego;

3. **Wsparcie dla studentów ma zasadnicze znaczenie:** rozwój programów mentoringowych, wsparcie psychologiczne i doradztwo zawodowe mogą pomóc studentom w radzeniu sobie z wyzwaniami związanymi z wyborem i realizacją kariery nauczycielskiej;
4. **Potrzebne są dalsze badania** w celu lepszego zrozumienia mechanizmów motywacyjnych oraz identyfikacji skutecznych strategii wsparcia dla nauczycieli. Powinny one uwzględniać zróżnicowane konteksty kulturowe i społeczne, co pozwoli na uchwycenie dynamiki procesów motywacyjnych oraz dostosowanie działań wspierających do realnych potrzeb środowiska edukacyjnego.

Podsumowanie

Sprostanie wielowymiarowym wymaganiom stawianym nauczycielom, zwłaszcza w edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej, oraz internalizacja roli zawodowej stanowią długotrwały i złożony proces, uwarunkowany przekonaniami studentów, ich doświadczeniami i wyobrażeniami dotyczącymi profesjonalizmu nauczyciela (Kochanowska, 2020, s. 95–110).

Przeprowadzone badanie ujawnia, że decyzja o wyborze studiów pedagogicznych jest wynikiem złożonej interakcji czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Najważniejsze uwarunkowania decyzji, takie jak pasja do pracy z dziećmi, chęć działania w edukacji oraz pragmatyczne podejście związane z perspektywą zatrudnienia, wskazują na różnorodność mechanizmów wpływających na decyzje edukacyjne studentek. Wyniki wskazują na znaczącą rolę osobistych doświadczeń edukacyjnych w kształtowaniu aspiracji zawodowych, przy czym pozytywne relacje z nauczycielami i inspirujące praktyki pedagogiczne wzmacniają motywację, a bariery systemowe, takie jak ryzyko wypalenia zawodowego czy niski prestiż zawodu, mogą je osłabiać.

Badanie dostarczyło odpowiedzi na wszystkie postawione pytania badawcze, ukazując znaczenie osobistych doświadczeń edukacyjnych w kształtowaniu potrzeb i rozwoju zawodowego studentek pedagogiki. Wyniki podkreślają konieczność uwzględnienia tych czynników w programach kształcenia nauczycieli, jak również w systemowych działaniach wspierających ich rozwój zawodowy, zarówno w okresie studiów, jak i na kolejnych etapach kariery. Wśród kluczowych rekomendacji należy wskazać: rozwój programów mentoringowych i tutorskich wspierających studentów w refleksji nad wyborem ścieżki zawodowej; reformę systemu wynagradzania, zapewniającą adekwatne warunki ekonomiczne do wykonywania zawodu nauczyciela oraz działania na rzecz odbudowy i promowania prestiżu zawodu nauczycielskiego, m.in. poprzez kampanie społeczne i wzmocnienie pozycji nauczyciela w debacie publicznej.

BIBLIOGRAFIA

- Deci E.L. i Ryan R.M. (2000). The „what” and „why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
- Dembińska, K. (2025). *Najważniejszy zawód świata! Dr Kamila Dembińska: Nie jesteśmy bezradni – każdy z nas może przyczynić się do zmian*. <https://glos.pl/nauczyciel-to-najwazniejszy-zawod-swiata-dr-kamila-dembinska-nie-jestesmy-bezradni-kazdy-z-nas-moze-przyczynic-sie-do-zmian-2024> [dostęp: 25.03.2025].
- Dróżka, W. (1997). *Młode pokolenie nauczycieli: studium autobiografii młodych nauczycieli polskich lat dziewięćdziesiątych*. Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Jana Kochanowskiego.
- Dróżka, W. (2012). Stages of professional teacher career in Poland. *Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne*, 21, 129–143. https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/studia-pedagogiczne-problemy-spoeczne-edukacyjne-i-artystyczne/2012-tom-21/studia_pedagogiczne_problemy_spoeczne_edukacyjne_i_artystyczne-r2012-t21-s129-143.pdf [dostęp: 25.03.2025].
- Eccles, J.S. i Wigfield, A. (2002). Motivational beliefs, values, and goals. *Annual Review of Psychology*, 53, 109–132.
- Gajderowicz, T. (2024). *Jak wspierać uczniów i nauczycieli w organizacji i monitorowaniu samodzielnego uczenia się uczniów?* IBE. https://ibe.edu.pl/images/publikacje/Wspieranie%20Dostepnosci%20Edukacji/seminarium/Seminarium_n_prezentacja_T.Gajderowicz.pdf [dostęp: 25.03.2025].
- Kochanowska, E. (2020). Wymiary profesjonalizmu nauczyciela wczesnej edukacji z perspektywy kandydatów do zawodu. *Forum Pedagogiczne*, 10(1), 95–110.
- Kwiatkowska, H. (2008). *Pedeutologia*. Wydawnictwo Naukowe.
- Kyriacou, C. i Coulthard, M. (2000). Undergraduates’ views of teaching as a career choice. *Journal of Education for Teaching*, 26(2), 117–126.
- Madalińska-Michalak, J. (2021). *Pedeutologia. Prawno-etyczne podstawy zawodu nauczyciela*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. https://wuw.pl/data/include/cms//Pedeutologia_Madalinska_Michalak_Joanna_2021.pdf?v=1630564867528 [dostęp: 25.03.2025].
- Mikołajczyk, K. (2009). Teorie motywacji i ich znaczenie dla praktyki dydaktycznej w szkołach komplementarnych. *E-mentor*, 4(31). <https://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/31/id/677>
- Nikou, S.A. i Economides, A.A. (2017). Mobile-based assessment: Investigating the factors that influence behavioral intention to use. *Computers & Education*, 109, 56–73. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2017.02.005>
- Pawlikowska, A. (2023). Motywowanie w edukacji – od teorii do praktyki nauczania. *Kwartalnik Edukacyjny*, 1–2, 112–113.
- Prachnio, K. (2025). *SOS dla Edukacji „W jakim stanie jest stan nauczycielski? Szkoła przed wielką zmianą”*. <https://sosdlaedukacji.pl/w-jakim-stanie-jest-stan-nauczycielski-raport/> [dostęp: 25.03.2025].
- Raport Teach for Poland „Nauczyciel_ka 2040. Odważ się myśleć inaczej”. https://nauczyciel2040.pl/wp-content/uploads/2024/12/Lekcje_1.pdf [dostęp: 25.03.2025].
- Richardson, P.W. i Watt, H.M.G. (2006). Who chooses teaching and why? Profiling characteristics and motivations across three Australian universities. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 34(1), 27–56.
- Ryan, R.M. i Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78, https://selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2000-RyanDeci_SDT.pdf [dostęp: 22.07.2024].
- Sobczak, A. (2018). Teoria kapitału ludzkiego – konteksty edukacji i rynku pracy. *Przegląd Pedagogiczny*, 2, 273–283.

- Sołtysiak, W. (2021). Social media dla edukacji dzieci w opinii studentów. *Edukacja*, 2(155), 81–94. https://ibe.edu.pl/images/EDUKACJA/NUMERY/2021-02/PDF/E_22021_Sotysiak.pdf [dostęp: 20.03.2025].
- Sosnowska-Bielicz, E. (2021). Motywy wyboru zawodu nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 4, 68–80.
- Szempruch, J. (2001). *Nauczyciel w zmieniającej się szkole: funkcjonowanie i rozwój zawodowy*. Fosze.
- Szempruch, J. (2013). *Pedeutologia. Studium teoretyczno-pragmatyczne*. Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Szymański, M. (2013). Wybór zawodu nauczyciela w Polsce – analiza motywacji. *Edukacja i Dialog*, 2, 70–71.
- Watt, H.M.G. i Richardson, P.W. (2013). Teacher motivation and student achievement outcomes. W: J. Hattie i E.M. Anderman (red.), *International Guide to Student Achievement* (s. 271–273). Routledge.
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychology Review*, 92, 548–573.
- Wigfield, A. i Eccles, J.S. (2000). Expectancy – value theory of achievement motivation. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 68–81.
- Wigfield, A. (1994). Expectancy – Value Theory of Achievement Motivation: A Developmental Perspective. *Educational Psychology Review*, 1, 49–78.
- Wiłkomirska, A. (2002). Zawodowe i społeczno-polityczne orientacje nauczycieli. Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Wojciechowska, I. (2023). *Wykorzystanie mediów społecznościowych w zarządzaniu komunikacją z otoczeniem przez szkoły wyższe w Polsce*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej. <https://oficyna.prz.edu.pl/fcp/eGBUQOQtTKlQhbxo8SlkTUgxQX2o8DAoH-NiwFE1xVTH9VFVZpCFghUHcKVigEQUw/18/public/otwarty-dostep/2024/oo-wojciechowska-mono-inter.pdf> [dostęp: 20.03.2025].

SUMMARY

Personal Educational Experiences as a Factor Shaping the Motivation and Professional Development of Early Childhood Education Students

The aim of this article is to examine the impact of personal educational experiences on the motivation and professional development of students in early childhood education pedagogy. The study was conducted among 49 female final-year students specializing in early childhood and preschool education, utilizing an online survey containing questions about their motivation for choosing their studies, personal educational experiences, and factors influencing the continuation or abandonment of a teaching career. The results indicate that the decision to undertake pedagogical studies is the result of a complex combination of intrapersonal, interpersonal, and pragmatic factors, among which personal educational experiences – such as positive relationships with teachers and practical experiences – play a key role. Positive experiences enhance internal motivation and engagement in professional development, while barriers such as professional burnout and insufficient remuneration may discourage the continuation of a teaching career. The article underscores the need to support students through mentoring programs, systemic reforms in education, and further research to better understand motivational mechanisms.

KEY WORDS: motivation, educational experiences, professional development, early childhood education pedagogy, teacher education